

biologický charakter nových virologických objavov [MUDr. J. Szántó, DrSc. — VÚ SAV], problematika vzťahu kauzálnej a funkcionálnej analýzy v psychológii (PhDr. J. Nosek — ÚFS ČSAV), ako aj problém kauzality v jazyku z hľadiska komunikácie (PhDr. B. Švihranová, CSc. — Ústredný ústav pre vzdelávanie učiteľov — Bratislava).

Seminár jednoznačne ukázal, že kategória kauzality nepatrí len medzi fundamentálne pojmy filozofie, ale aj každej špeciálnovednej disciplíny. Na seminári odznelo veľa podnetov k ďalšiemu rozpracovaniu kategórie kauzality na súčasnej úrovni vedeckého poznania. Zároveň sa ukázal tento seminár i ako optimálna forma, ktorá vytvára široký priestor pre tvorivú diskusiu filozofov a špeciálnych vedcov, pre vzájomnú výmenu informácií pri rozpracovávaní aktuálnych problémov vedeckého poznania.

Ján Dubnička

INTERDISCIPLINÁRNY SEMINÁR O KRITIKE SÚČASNÝCH BURŽOÁZNYCH METODOLOGICKÝCH KONCEPCIÍ

V súvislosti s ukončením IV. ucelenej etapy výskumu ŠPZV VIII-3/7-3 *Dialektika integráčných procesov v spoločenských vedách* usporiadal Ústav filozofie a sociológie SAV v dňoch 21. — 22. XI. 1984 interdisciplinárny seminár pod názvom *Kritika súčasných buržoázných metodologických koncepcií v spoločenských vedách*. Účastníkmi semináru boli okrem riešiteľov čiastkovej úlohy a pracovníkov Ústavov filozofie a sociológie SAV a ČSAV poprední odborníci zo spoločenskovedných a pedagogických pracovísk (Katedra sociológie UK, Katedra marxisticko-leninskej filozofie UK, Vojenská politická akadémia KG, oddelenie filozofie Ústavu marxizmu-leninizmu UK, Výskumný ústav kultúry).

Interdisciplinárny seminár otvoril a viedol člen korešpondent SAV Ján Bodnár, DrSc., zodpovedný riešiteľ čiastkovej úlohy ŠPZV.

V úvodnom slove J. Bodnár podal celkový náčrt vývinových tendencií v súčasnej buržoáznej filozofii a ich vplyv na metodologické problémy v oblasti spoločenského bádania. Vzhľadom na výrazný a svetonázorový pluralizmus akcentoval dôraz na systematický prístup ku kritickej analýze buržoázných metodologických koncepcií v oblasti spoločenských vied. To vyžaduje postup od rozboru všeobecných filozofických, svetonázorových východísk, ktoré tvoria základ jednotlivých teoreticko-metodologických koncepcií, cez všeobecnú problematiku vzťahu teórie a metodológie, až po rozbor konkrétnych postupov v jednotlivých špeciálnych vedách.

Autor úvodného slova upozornil na potrebu venovať osobitnú pozornosť predovšetkým otázkam vzájomnej väzby teórie, metódy a metodológie, tým skôr, že aj na pôde marxisticko-leninskej filozofie sú tieto otázky v štádiu rozpracovania. V tomto smere je osobitne potrebná fundovaná konfrontácia marxistickej zásady jednoty vedeckej teórie a metodológie s permanentnými pokusmi buď nadradzovať metódu nad teóriu alebo naopak (indukcionizmus, dedukcionizmus, resp. hypotetizmus).

V rámci kritiky buržoázných metodologických koncepcií v oblasti spoločenských vied je podľa J. Bodnára potrebné zamerať pozornosť najmä na tzv. postpozitivistické (kritický racionalizmus, neoracionalizmus, historická škola)

a kritickorealistické koncepcie, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvňujú buržoázne metodologické východiská v jednotlivých spoločenských disciplínach. Pritom treba pozorne sledovať vymedzovanie významu úlohy a hraníc všeobecnovedných teórií, všeobecných formálnych idealizácií, ktoré nadväzujú na rozvoj súčasných trendov matematizácie, formalizácie, kybernetizácie, modelovania a pod.

PhDr. Z. Javůrek, CSc. v referáte nazvanom *Kritika neokonzervatívného chápania objektivity* poukázal na to, že základnou črtou súčasného, najmä západonemeckého neokonzervatizmu vo filozofii je pokus o filozoficko-metodologický prístup k chápaniu histórie, v ktorom sa však proti sebe stavia objektívne a historické, spochybňuje a odmieta zákonitý, ba dokonca aj vývinový a procesuálny charakter dejín, predovšetkým s cieľom poprieť možnosť prognostického charakteru pochopenia dejín. V tom zmysle „je reprezentatívny i pokus H. Lübbeho dezinterpretovať pojem objektivity s cieľom poprieť možnosť (najmä marxisticko-leninskej) koncepcie spoločenského záujmu na objektívne založenej možnosti tvorenia budúcnosti“. Ako uviedol Z. Javůrek, H. Lübbe nechápe zvláštny subjekt-objektový vzťah, ktorý je základom vývoja dejín. Preto ani nemôže pochopiť, že práve Marxova koncepcia objektivity dejín je základom možnosti a realizácie poznávaných objektívnych zákonitostí. V tom sa práve marxisticko-leninské chápanie objektivity úplne zhoduje s prírodovedným chápaním objektivity, bez toho, aby sa prehliadal podstatný, rozdiel medzi: působením prírodných a spoločenských zákonitostí.

Na uvedený referát vhodne logicky nadviazal príspevok PhDr. M. Havelku, CSc. *Teória versus historické individuum — ku kritike neo-historizmu v súčasnej NSR*.

Autor sa v príspevku zameril na analýzu problematiky vzťahu teórie a empirie v metodologických diskusiách a sporoch, ktoré prebiehali v spoločenských vedách v NSR v šesťdesiatych rokoch (tzv. spor o pozitívizmus) a v rokoch sedemdesiatych (spor o štátne teórie a zákonitosti v historických vedách medzi historikmi a medzi filozofmi).

Na pozadí spoločenských a politických zmien v priebehu sedemdesiatych rokov v oblasti buržoázných spoločenských vied autor referátu načrtnol, akým paradoxným spôsobom dochádza k prelínaniu či dokonca integrácii základných argumentov pôvodných ideových protivníkov (buržoázných teoretikov) v spore o pozitívizmus v smere k zdôrazňovaniu čisto teoretického charakteru vedy, čo potom umožňuje formulovať tézu o kontinuite buržoázných metodologických diskusií v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch alebo dokonca o prežívaní základných problémov sporov o pozitívizmus v sedemdesiatych rokoch.

Ako materiálové východisko (pramenný materiál) pre kritickú marxisticko-leninskú analýzu poslúžila autorovi príspevku nemecká buržoázna historiografia sedemdesiatych a začiatku osemdesiatych rokov so svojimi polemikami o potrebe teórie v historickej vede a v spoločenských vedách vôbec. Ďalšiu časť referátu venoval M. Havelka kritickej analýze problematiky tzv. neo-historizmu („oživovanie historizmu prostriedkami nie historickými“), ktorého hlavným predstaviteľom je H. Lübbe.

S meritórne blízkou problematikou nadviazala na uvedené referáty J. Gašparíková so svojím príspevkom *Problém dejín v súčasnej hermeneutickej filozofii*, v ktorom sa zaoberá kritickou analýzou prístupu niektorých buržoázných teoretikov (najmä Gadamera) k problému poznávania dejín. Otázka poz-

návania dejín síce bola a je jednou z centrálnych otázok buržoáznej filozofie, ako však autorka správne zdôraznila, napriek veľkej pozornosti, ktorú tejto problematike venujú západní teoretici „súčasná buržoázna filozofia ju neskúma v takej [významu adekvátnej] multidimenzionalnosti a komplexnosti ako marxistická filozofia, ale vždy v závislosti od toho-ktorého konkrétneho filozofického smeru sa obmedzuje len na riešenie niektorého parciálneho problému. Tak potom aj v hermeneutickej filozofii Gadamera vedie nezaujem o skutočnosť k tomu, že Gadamerovo učenie stráca kontakt s realitou a poznanie histórie v ňom ústi do fikcie, pričom výsledkom nie je poznanie objektívnej reality, ale sám historický výskum, ktorý sa identifikuje s obrazom objektívnej reality.

Príspevok doc. PhDr. M. Zágoršekovej, CSc. pod názvom *Kritika interpretačnej teórie A. Childa* sa zaoberal filozofickými otázkami spoločenského poznania z hľadiska kritickej analýzy všeobecnej teórie interpretácie A. Childa, jedného z hlavných predstaviteľov súčasnej hermeneutiky v USA. Autorka upozornila na skutočnosť, že v posledných desaťročiach sa v buržoáznej filozofii začína rozvíjať nová forma idealistickej hermeneutiky pri riešení otázok filozofickej interpretácie spoločenských poznatkov. Je prekvapujúce, že filozofickým východiskom pre ňu je neraz staršia forma subjektívneho idealizmu, ktorú už aj sama buržoázna filozofia vo svojom doterajšom vývine raz prekonala, a v súčasnosti — čo je paradoxné — sa usiluje o jej regeneráciu. Predstaviteľmi tejto orientácie sú často filozofi, resp. teoretici v oblasti spoločenských vied, ktorí sú rozčarovaní z rozličných typov buržoáznej filozofie vedy, neefektívností z hľadiska spoločenskovedného poznania a obracajú sa pre inšpiráciu k staršej nemeckej duchovnej tradícii. Reprezentantom tejto orientácie je A. Child, ktorý v intenciách svojej „miernej“ kritiky pozitivizmu v spoločenských vedách sa už menej kriticky prikláňa k nemeckej idealistickej hermeneutike a z tejto pozície napadá v diele *Interpretation. A General Theory* metódy skúmania spoločenských procesov rozpracované v dielach klasikov marxizmu-leninizmu, hlavne v *Kapitáli* a *Komunistickom manifeste*.

PhDr. L. Kiczko, CSc. sa vo svojom príspevku *Východiská a dôsledky Habermasovej „rekonštrukcie“ historického materializmu* sústredil na vymedzenie základného východiska Habermasovej „rekonštrukcie“ historického materializmu, ktorý je pokusom o analytické rozčlenenie Marxovho konceptu spoločenskej práce na „účelovo-racionálne“ a „komunikatívne konanie“. Za základ „sociálnej evolúcie“ pokladá Habermas „komunikatívne konanie“ a buduje typológiu formácií ako stupňov „sociálnej komunikácie“. Autor ďalej upozornil na to, že „metodologickým dôsledkom Habermasovej ‚rekonštrukcie‘ je požiadavka ‚rozšíriť‘ teoreticko-metodologickú bázu historického materializmu o prvky štruktúrneho funkcionalizmu, lingvistickej filozofie a hermeneutiky. Politicko-ideologické dôsledky sa zasa najvýraznejšie prejavujú v analýze krízových fenoménov ‚neskorého kapitalizmu‘. Krízovú sféru presúva Habermas z oblasti ekonomického života ‚neskorého kapitalizmu‘ cez jeho politickú nadsťavbu do oblasti krízy ‚legitimujúcich‘ dôvodov aktívneho zasahovania súčasného buržoázneho štátu do riadenia sociálnych procesov.“

PhDr. P. Horák, CSc. sa v príspevku *Významová štruktúra a jej miesto v buržoáznej metodológii spoločenských vied* zaoberá analýzou pojmu tzv. významovej štruktúry v kultúrnej sociológii L. Goldmanna. Autor rozvádza myšlienku, že neúspech filozofického štrukturalizmu v buržoáznej filozofii šest-

desiatych rokov obnovuje záujem o štrukturalizmus, ktorý sa snažil odhaľovať zmysel a význam štruktúry skúmaného diela. P. Horák odкрýva ideové a teoretické zdroje tohto typu štrukturalizmu, ktorého protagonistom bol L. Goldmann, v diele J. Piageta a G. Lukácsa. V referáte poukázal P. Horák i na to, ako sa Goldmann snažil prakticky uplatniť svoj pojem „významovej štruktúry“ v analýze diel francúzskeho jansenizmu 17. stor. Ďalej autor dokazuje, že Goldmannova koncepcia tzv. významovej štruktúry nemohla a nemôže nahradiť v metodológii spoločenských vied historicko-materialistické chápanie genézy kultúrneho diela a jeho významu.

PhDr. L. Hohoš, CSc. vo svojom referáte *Historický materializmus a teória génovo-kultúrnej revolúcie* poukázal na to, že vystupujúci globálny problém ekologickej krízy rieši historický materializmus rozpracovaním perspektívy ekologickej výroby, ktorá je nevyhnutnosťou po prekonaní „rozbehovej fázy“ v období ďalšieho rozvíjania vedecko-technickej revolúcie. V rámci buržoáznej vedy sa hovorí o ekologickej paradigme“, a hľadajú sa možnosti vytvorenia akejsi metavedy na báze ekológie. Jedným z príkladov syntézy v rámci biologického redukcionizmu je sociológia a jej najnovší variant — teória génovo-kultúrnej koevolúcie. L. Hohoš poukázal na jej všeobecné metodologické východiská, najmä na „hypotézu génovo-kultúrneho odovzdávania informácií a tzv. epigenetických pravidiel. Uvedený pokus o ‚paleobiologickú‘ (termín B. F. Poršneva) rekonštrukciu kultúry je v rozpore s marxistickou teóriou antroposociogenézy, môže však reflektovať problémy, pred ktorými stojí interdisciplinárna teória osobnosti“. Referát bol zameraný na prekonanie niektorých simplifikácií pri výklade vzťahu biologického a sociálneho na pôde historického materializmu a na interpretácii známej Marxovej tézy a kategórie „das menschliche Wesen“.

Príspevok PhDr. E. Borkovej *Metodologické princípy marxisticko-leninského hodnotenia krízy súčasnej buržoáznej filozofie* reaguje na aktuálnu a živú diskusiu okolo zatiaľ nedostatočne reflektovanej problematiky krízy ako filozofickej kategórie a problematiky krízy buržoázneho vedomia, vrátane krízy súčasnej buržoáznej filozofie. Autorka sa pokúsila vymedziť teoretickú rovňnu, v ktorej by sa mal výskum pohybovať a stanovuje i jeho metodologické východiská. Ďalej autorka poukazuje na gnozeologické korene obmedzeného filozofického vedomia (buržoáznych teoretikov), na nepochopenie dialektického charakteru spoločenského vývoja, ktoré znemožňuje dôsledné vedecké poznanie vedeckej reality v jej krízovom štádiu. Riešenie krízy súčasnej buržoáznej filozofie „vidí marxisticko-leninská filozofia v reprodukčnom prekonaní ekonomicko-sociálnych podmienok súčasného kapitalizmu, z ktorých kríza vyrastá.“

V referáte *Ku kritike synkretických tendencií v súčasnej buržoáznej metodológii spoločenských vied* doc. PhDr. J. Piaček, CSc. z historicko-filozofického hľadiska analyzoval všeobecný svetonázorový a metodologický rámec zblížovania pôvodne protikladných metodologických orientácií spoločenskovedného výskumu v buržoáznej spoločnosti. Autor príspevku uvedený proces konkrétne rozoberal na príklade fenomenologickej konfrontácie s pozitívizmom. J. Piaček pritom upozornil na to, že fenomenológia zostáva v zajatí idey subjektívno-idealistickej radikalizácie pozitívizmu. Pozitívizmus z hľadiska fenomenológie zostáva v naivnoprírodzenom postoji, v ktorom sa záujem obmedzuje na jednotlivé alebo ohraničené, peratické. Peratickosť sveta sa vo feno-

menologickom chápaní chce prekonať tematizáciou aperatickosti sveta. Zásadne kritickéj analýze problematiky expanzie subjektívneho idealizmu fenomenológie venoval autor ďalšiu časť svojho vystúpenia.

V príspevku PhDr. D. Smrekovej, CSc. *K dezinterpretácii materialistickej dialektiky vo filozofii J. P. Sartra* sa autorka sústredila na existencialistickú kritiku vedy v jej najvyhrotenejšej podobe, v podobe, v akej ju prezentuje filozofické dielo francúzskeho existencialistu J. P. Sartra. Poukázala na to, že dôsledná marxisticko-leninská analýza a kritika Sartra a jeho diela je osobitne potrebná, predovšetkým preto, lebo Sartre v práci *Kritika dialektického rozumu* (1960), ohlasujúcej tzv. príklon k marxizmu, dovádza kritiku vedy a vedeckého poznania až k otvorenej kritike vedeckej materialistickej dialektiky a k dezinterpretácii dialektického a historického materializmu.

V tomto kontexte sa D. Smreková zamerala na kritiku základných protirečení sartrovského chápania dialektiky: na dualizmus historickej dialektiky a dialektiky prírody, na Sartrov výklad pojmov „dialektika“, „historický materializmus“, „vzťah slobody a nevyhnutnosti v dejinách“. Osobitnú pozornosť venovala tiež otázke dialektického rozumu a jeho úlohe v sartrovskej subjektívno-idealistickej koncepcii poznania.

J. Balážová, CSc. sa v príspevku *Niektoré metodologické problémy v Boston Studies* zaoberala kritickou analýzou okruhu otázok súvisiacich s chápaním fenoménu „vedeckého objavu“, ako sa objavuje v názoroch amerických filozofov vedy, publikovaných v *Boston Studies* (roč. 1980).

Základným okruhom problémov, okolo ktorých sa sústredila diskusia, boli otázky vzťahu kreativity a vedeckého objavu, resp. vynálezu. J. Balážová pritom poukázala na skutočnosť, že ani v súčasnosti nie je ešte vyriešená otázka charakteru kreativity v rámci vedeckého objavu. Definovanie pojmu kreativity kolíše od „vnútorného“ používania algoritimizovaných postupov po čisto iracionálne, či neracionálne typy myslenia.

I keď v rámci analyzovaných názorov nedochádza k jednote, je možné konštatovať tendenciu pokladať vedecký objav, resp. vynález za zložitý fenomén, v ktorom spolupôsobia zložky racionálne i psychologické, sociologické a ďalšie, ktoré je možné zhrnúť pod názov „ne-racionálne“, alebo v terminológii autorky príspevku „mimologické“. Ako uviedla J. Balážová, v analyzovanom materiáli sa pociťuje výrazná absencia filozofickej teórie vedeckého objavu, ale i potreba konštituovania takejto teórie.

Kritickej analýze z pozícií marxisticko-leninských východísk podrobil člen korešpondent SAV J. Bodnár, DrSc. metodologickú koncepciu „iniciátora nového smeru“ v západnom filozofickom myslení, označovanú ako kritický racionalizmus alebo mentalizmus v referáte *Popperova koncepcia metodologického nominalizmu v spoločenskom bádani*.

V úvode svojho príspevku autor identifikuje K. Poppera ako zakladateľa postpozitívizmu v jeho základnej orientácii a programových cieľoch, ako predstaviteľa militantného antikomunizmu buržoáznej filozofie druhej polovice 20. stor. a najvýznamnejšieho protivníka dialektického a historického materializmu. Po rámcovom vymedzení kľúčových východísk Popperovej filozofie a jeho všeobecných metodologických postupov prešiel J. Bodnár k samotnej kritickéj analýze Popperovho metodologického nominalizmu. Metodologický nominalizmus Popper stavia proti tzv. metodologickému esencializmu, ktorý pokladá za najväčší nedostatok metodológie historizmu. (Metodologický esencializmus je

podľa Poppera „teória, podľa ktorej je cieľom vedy odhaľovať podstaty a dávať im charakter definícií“). Metodologický nominalizmus K. Poppera stavia na základe, že cieľom vedy nie je odhaľovať podstatu vecí, javov, procesov objektívnej reality, ale „opis toho, ako sa veci a procesy prejavujú, a najmä, aké sú pravidlá ich správania. Metodologický nominalizmus má byť podľa Poppera základom výskumnej činnosti sociálneho inžinierstva“. Konceptia sociálneho inžinierstva vyúsťuje, ako uviedol J. Bodnár, do špecifického ponímania spoločnosti, ktorú Popper chápe ako statickú mozaiku sociálnych inštitúcií, ktorých fungovanie možno usmerniť kontrolou a predikciou (— funkcia sociálneho inžiniera). Cieľom reforiem nemá byť vytvorenie nového kvalitatívne vyššieho typu spoločnosti, ale len odstránenie existujúceho zla prostredníctvom malých krokov. Reformy v tomto zmysle, ako na to poukázal autor referátu, sa uskutočňujú na základe situačnej analýzy stavu tej-ktorej sociálnej inštitúcie. „A to je pôda sociálneho reformizmu, ktorý sa stal politickým presvedčením K. Poppera, platformou jeho militantného antimarxizmu.“

PhDr. M. Oravcová, CSc. upozornila vo svojom príspevku *K premenám metódy analýzy v analytickej filozofii* na skutočnosť, že analytická filozofia a jej lingvistická etapa má už svoje osemdesiatročné dejiny, a teda vývin i miesto analytickej filozofie treba preto vidieť v proporciách tvorby už nie jednej, ale viacerých generácií analytických filozofov, ktorí nadviazali na Russella a Moora, no najmä na Wittgensteina. Autorka sa ďalej venovala diferenciácií vo vnútri analytickej filozofii, a dochádza k záveru, že existujú štyri základné typy analýzy vo vývine analytickej filozofie. Ďalej sa M. Oravcová v príspevku venovala rozboru jednotlivých typov analýz a objasneniu, akým spôsobom Wittgensteinova snaha nezrušiť, ale podporiť filozofiu novou metódou vyúsťila do metodologického redukcionizmu.

V príspevku PhDr. J. Letášiho, CSc. *Integračné tendencie a buržoázna metodológia* sa kriticky analyzujú názory niektorých buržoázných metodológov a filozofov na problematiku jednoty vedy a súčasných integračných trendov vo vedeckom poznaní. Autorovi príspevku po predchádzajúcej analýze, najmä Gurwitschovho fenomenologického konceptu „prírodného sveta“ rezultuje záver, že súčasné názory buržoázných teoretikov na otázky jednotky vedeckého poznania sa vyznačujú eklekticismom a pragmatickou motiváciou. Názorová nejednotnosť existuje v otázkach vymedzenia pojmu interdisciplinárnej spolupráce, i v organizovaní interdisciplinárneho vzdelávania. Špecifickosť interdisciplinárneho prístupu sa rozvíja už od formulácie problému. Naliehavosť problémov súvisiacich s vyvinom modernej vedy si vynucuje i v buržoáznej filozofii a metodológii rozpracúvanie tematiky integračných procesov.

Súčasnú dobu, charakterizovanú v buržoáznom svete permanentnými sociálnymi otrasmi a prehlbujúcimi sa krízovými javmi spoločnosti, našlo v buržoáznom vedomí svoj odraz — i keď skreslený, prevrátený a často bizarný — i v širšej variabilite koncepcií rozvoja spoločnosti a v ich zvýšenej ideovo-morálnej amortizácii. Analýze tejto situácie v buržoáznej teórii je venovaný príspevok PhDr. K. Kollára *Kriza súčasných buržoázných koncepcií spoločenského vývoja*. Autor ukazuje na konkrétnych príkladoch, že vnútorná formálna rozpornosť, rozdielnosť, polyvariantnosť buržoázných koncepcií je vo svojej podobe len javová a potvrdzuje tézu marxizmu-leninizmu o neudržateľnosti sociálno-filozofických úvah buržoázných teoretikov o vývoji spoločnosti,

vplyvujúcich z ich idealistických a antidialektických východísk. Metodologickou bázou buržoázných teórií v tejto oblasti sú najmä novopozitivistické subjektívno-idealistické, ale i psychoanalytické schémy. Inštrumentálnu funkciu tu plnia pseudoanalytické a sofisticko-eklekticistické postupy v tvorbe "teórií". V konfrontácii s marxisticko-leninskou teóriou spoločenského vývoja sa síce buržoázne koncepcie ukazujú ako triedno-pragmaticky funkčné (apologické vzhľadom na existujúce systémy), ale zároveň neschopné komplexne sa ideovo-teoreticky zmocniť a pochopiť základné zákonitosti dialektiky spoločenského vývoja.

Problematike vzťahu marxistickej a štrukturalistickej analýzy bol venovaný obsiahly a náročne formulovaný príspevok Doc. PhDr. K. Hájeka, CSc. pod názvom *Štruktúrno-funkcionálna analýza ako metóda systémového výskumu spoločnosti*. Autor kritiky rozoberá štruktúrno-funkcionálne metódy výskumu sociálnej reality a v konfrontácii s marxistickým prístupom dochádza k poznatku, že "zatiaľ čo marxistické výskumy sú zdôraznené obsahom dialekticko-materialistických princípov jednoty, sporu a vývinu hmotných systémov, štrukturalistické výskumy zostávajú v mnohom pod vplyvom metafyzicko-idealistického nazerania na spoločnosť." Jeho obmedzenie podľa autora spočíva o. i. i v tom, že štrukturalizmus síce v abstraktnej podobe hovorí o význame funkčných väzieb komponentov spoločenskej štruktúry, no súčasne odmieta materiálne determinanty premien spoločenského systému, a že nedokázal postihnúť funkcie výrobných vzťahov v pohyboch spoločenskej formácie, ani jej triedne politické determinanty.

V referáte doc. PhDr. D. Alijeovej, CSc. *Interpretatívna metóda v súčasnej západnej sociológii* sa konštatoval všeobecný vzostup interpretatívnej sociológie na Západe. Z historicko-genetického hľadiska autorka analyzovala jej novší vývoj a sledovala jeho jednotlivé trendy. Osobitnú pozornosť venovala kritickej analýze procedúry interpretácie v symbolickom interakcionizme H. Blumera (subjektívny idealizmus). Referát však poukázal aj na isté prednosti interpretatívnej metódy v porovnaní s behavioristickými, normatívnymi a inými paradigmami v súčasnej buržoáznej sociológii — najmä zmysel pre procesualnosť a situačnosť konania a aktivistický prístup k človeku. V marxistickej sociológii by mala byť podľa D. Alijeovej "interpretatívna metóda zahrnutá do širšieho rámca kvalitatívnych metód. Obozretným postojom k tejto súčasťi sociologickej metodologickej výbavy by sa dalo predísť u nás nežádúcú schizmu medzi tzv. kvantitatívnou a kvalitatívnou sociológiou".

Doc. PhDr. J. Schenk, CSc. v príspevku *Semikvantitatívna sociológia: problémy synergetického modelovania sociálnej dynamiky* sa venoval koncepcii semikvantitatívnej sociológie, ktorú ako pokus o aplikáciu synergetiky na skúmanie sociálnych procesov roku 1983 vypracovali W. Weidlich a G. Haag zo stuttgartskeho Inštitútu pre teoretickú fyziku. Stručne uviedol základné predpoklady (štruktúrna zhoda multikomponentových systémov, formálny izomorfizmus) a princípy [javový prístup a pravdepodobná deskripcia] semikvantitatívnej sociológie, ako aj jej konceptuálne prostriedky, hlavné problémy a modelové aplikácie. Hlavnú pozornosť venoval kritickej analýze šiestich problémových okruhov, ktoré sú relevantné z hľadiska konfrontácie semikvantitatívnej sociológie s metodologickými princípmi marxisticko-leninskej sociológie.

Kritickou analýzou niektorých prejavov a variantov teoretického plura-

lizmu, ktorý sa stal pomerne rozšíreným metateoretickým stanoviskom v súčasnej buržoáznej sociológii, sa zaoberal príspevok PhDr. S. Szomolányiovej, CSc. *O teoretickom pluralizme v súčasnej nemarxistickej sociológii*. Odráža sa v ňom charakteristická črta kognitívnej štruktúry súčasnej sociológie, ktorú predstavuje pluralita teoretických orientácií, paradigiem a teórií stredného rozsahu. Preto aj autorka príspevku na všeobecnej rovine charakterizuje nedávny vývoj západnej sociológie z metateoretického hľadiska ako posun od Parsonsovho "teoretického monizmu" k teoretickému pluralizmu. Dôkladnejšej analýze ďalej podrobuje dva varianty tohto stanoviska. Extrémny variant, ktorý vyúsťuje v absolútny subjektivismus a relativizmus a umiernený teoretický pluralizmus R. K. Mertona. V závere autorka využíva racionálne jadro idey teoretického pluralizmu ako podnet k reflexii niektorých aspektov a problémov vývinu marxistickej sociológie u nás.

Interdisciplinárny seminár uzavrel člen korešpondent SAV Ján Bodnár, DrSc., ktorý vo svojom záverečnom slove zdôraznil vysokú ideovo-politickú metodologickú závažnosť analyzovanej problematiky, jej aktuálnosť, ako aj potrebu užšieho integratívneho prístupu k riešeniu problémov v záverečnej etape výskumu čiastkovej úlohy ŠPZV. Konštatoval dobrú úroveň prípravy vystúpení autorov príspevkov prezrádzajúcu ich široký vedecký rozhľad a odbornú erudíciu a ocenil živú a podnetnú diskusiu odborného pléna, ktorá nasledovala po takmer každom príspevku seminára.

Karol Kollár